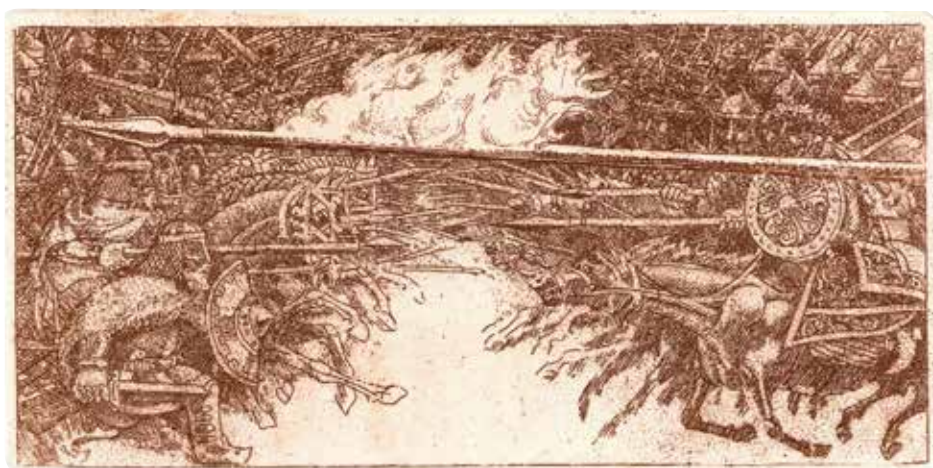

KONFERENCIJŲ APŽVALGOS

Arvydas Každailis. „Totorių antpuolis“, ofortas, 1986

Prisiminus konferenciją „Rytai – Vakarai: civilizacinio mąstymo, politikos ir vaizduotės aktualėjimas“

2019 m. spalio 26 d. Lietuvos kultūros tyrimų institute (toliau – LKTI) vyko konferencija „**Rytai – Vakarai: civilizacinio mąstymo, politikos ir vaizduotės aktualėjimas**“. Konferenciją rengė šis organizacinis komitetas: pirmininkas – prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas, nariai: prof. (h.p.) Audrius Beinorius, dr. Žilvinė Gaižutytė, dr. Naglis Kardelis, prof. habil. dr. Bronius Kuzmickas, dr. Rasius Makselis, akad. prof. dr. Algis Mickūnas, dr. Stanislovas Mostauskis, dr. Loreta Poškaitė, dr. Vytautas Rubavičius, dr. Aivaras Stepukonis, dr. Odeta Žukauskienė.

LKTI direktorius **Rasius Makselis** pristatė pranešimą „Pasaulinės informacinės erdvės fragmentacija Walter’io Fisher’io „Naratyvinės paradigmos“ koncepcijos požiūriu“, kuriame įvairiais aspektais aptarė radikalius dabartinės informacinės erdvės pokyčius ir vis labiau ryškėjančią joje fragmentaciją. Ji savo ruožtu trukdo adekvačiai suvokti ir kritiškai vertinti pasaulyje vykstančius geopolitinius, socialinius ir kultūrinius procesus.

Vėliau dr. **Vytautas Rubavičius** kalbėjo apie „Globalizacinę heterogenizaciją: civilizacinės vaizduotės iškilimą Amazonijos liepsnų šviesoje“. V. Rubavičius teigė, kad liepsnos ir plintantys kariniai konfliktai bei klimato kaitos keliami Amazonijos miškų liepsnos savaip tragiškai nušviečia ir Lotynų Amerikos civilizacinio darinio tikrovę ir ypač – naująją tos civilizacijos ontologiją,

kuri skleidžiasi kaip Amazonijos indėnų genčių vaizduotė, jau gerus porą dešimtmečių traukianti kultūros antropologų ir dėmesį. Paminėsiu tik kelis išskirtinius tos ontologijos bruožus, kurie išskleidžiami Eduardo Viveiros de Castro ir Philippe Descola tyrinėjimuose. Juose iškeliamas ir apmąstomas vietinio gyvenamojo pasaulio ontologijos skirtingumas nuo vakarietiškosios ontologijos, kurioje „veikia“ aiški gamtos (objektų) ir kultūros (socialinių dalykų) skirtis. Amazonijos žmonėms žmonių ir gyvūnų, žvėrių skirtis skleidžiasi kitokiu pagrindu nei vakariečiams. Vakarų ontologijoje žmonės su kultūra yra „įvilkę“ žvėrišką prigimtį, o Amazonijoje žmogiškoji prigimtis įgauna ir žvėriškas bei kitokias formas. Esminiai Amazonijos ontologijos bruožai buvo išskleisti Jameso Camerono filme *Avataras* (2009 m.). Amazonijos liepsnos, skatinamos beribio neoliberalistinio pelno troškimo, negailestingai naikina šį pasaulį ir jo ontologiją.

Prof. akad. **Antanas Andrijauskas** pristatė pranešimą „Globalizacijos vyksmai: geopolitinių įtampų ir krizių stiprėjimas tarp dabartinių civilizacinių galios centrų“. Pasak A. Andrijausko, civilizacijos istorija nėra anoniminis procesas. Ją kuria konkrečios tautos, turinčios savo veidą, specifines vertybių sistemas, kultūrinius prioritetus, ekonominius ir politinius interesus, kurie neretai susiduria. Pastebimai augančios pastaraisiais metais įtamos ir gilėjantys neišspręsti konfliktai tarp skirtingų žemės

rytulio geopolitinių galios centrų rodo, kad po TSRS žlugimo išryškėjusioje pasaulinėje tvarkoje bręsta nauji radikalūs civilizacinių konfigūracijų ir galios centrų pokyčiai, kurie reikalauja naujos ontologijos ir pribrėdusių problemų sprendimo būdų.

Vėliau doc. dr. **Naglis Kardelis** pristatė pranešimą „Vakarų politinės sistemos krizė civilizacinių ir geopolitinių iššūkių akivaizdoje“, kuriame detaliai aptarė dabartinių civilizacinių virsmų gelmines priežastis. Jos pranešėjo įsitikinimu siejasi su naujų civilizacinių galios centrų iškilimu ir Vakarų civilizacijos įtakos silpnėjimu, jos nesugebėjimu adekvačiai reaguoti į naujus iššūkius.

Doc. **Konstantinas Andrijauskas** kalbėjo apie „Fizinę infrastruktūrą, politinę kontrolę ir pasipriešinimą 2019 metų Kinijoje“. Pastarieji metai kartu pateikė daug duomenų autoriaus įgyvendinamam kompleksiniam tyrimui, kuriuo siekiama įvertinti fizinės (transporto, energetinės ir komunikacinės) infrastruktūros vaidmenį vienpartinei Kinijos valdžiai įtvirtinant faktinę teritorinę kontrolę separatistinių potencialą turinčiuose bei ginčytinuose šalies ir jos pasienio regionuose. Vadovaujantis Henri Lefebvre'o „erdvės gamybos“ samprata bei Michelio Foucault ir Davido Harvey erdvės ir galios tarpusavio santykio studijomis, pranešime glaustai kontekstuolizuojami trys pagrindiniai atvejai: Sindziange kuriamas biopolitinis „panoptikumai“, daugelyje likusios Kinijos dalių diegiamas Socialinių kreditų sistemų tinklas bei transporto ir stebėjimo infrastruktūros vaidmuo 2019 m. Honkongo protestuose, rodančiuose akivaizdžius pasipriešinimo kontrolės tendencijoms ženklus. Tarpusavio

lyginimas atskleidžia, kad visi trys atvejai iš tikrųjų atspindi bendrą Kinijos kaip kolektyviškai naujo pabrėžtinai technogeninio pavidalo supergalios tapimo procesą, kurį šalies vadovybė vis labiau sieja su „Kinų svajonės“ ir „azijinėmis vertybėmis paremtos civilizacinės valstybės“ mantromis.

Dr. **Žilvinas Svigaris** pristatė pranešimą „Atsisukimas į tautines kultūros tradicijas kaip patikima priešprieša niveliuojančioms globalizacijos tendencijoms“. Archajinėje lietuvių tautosakoje žmogus gyvena turtingais giminiškais ryšiais užpildytame atvirame pasaulyje. Dėmesys savo prigimtinėms ištakoms, nuoširdus rūpestingas susiderinimas su gyvenamuoju pasauliu, pagarba patyrimui bei laiko patvirtintai išminčiai ir kitos tautosakoje apdainuotos vertybės, kurios moderniaame pasaulyje praranda savo pirminę reikšmę, ugdomos būtent šeimoje, kur bendraujama betarpiškai, kartu išgyvenant kasdienes sunkumus ir džiaugsmus. Individas įsiprasmina turtingame savo giminės kontekste, kuris pripildytas dainų ir pasakojimų susijusių su juokingomis, liūdnomis ar pamokančiomis istorijomis. Šios istorijos suriša visus lygmenis ir visus laikus į vieningą visumą. Reikšmingą vaidmenį čia įgyja ne tik gyvieji, bet ir mirusieji, kurių veiksmus ir darbus žmogus savo gyvenime atkartoja vienokioje ar kitokioje formoje. Tad giminė, kaip tam tikras *centras* sutelkia ir apjungia visus, regimai, atsitiktinius reiškinius, o pats žmogus visu kūnu įsijungia juos kaip į tam tikrą sakralaus pasikartojančio veiksmo žaismą, kuris ir yra jo gyvenimas. Vadinasi, giminės ryšiais grįstos mitinės sistemos nėra tik naivios antropomorfizavimo ar mitinių pasakojimų

dekoravimo puošmenos. Panašiai, kaip ir kalbos semantinis tinklas, jos simboliškai kuria prasminį rišlumą, steigia įprasminą gyvenamąjį pasaulį. Žmogus gyvena giminės simbolinių ryšių tvarkoje, būtent kuri ir sutelkia giminę tam tikru būdu kurti bei įprasminti savo būtį.

II sesiją moderavo prof. Romualdas Dulskis ir dr. L. Poškaitė

Augustinas Dainys pristatė pranešimą „Trys kultūrinės įvairovės problemos sprendimai: transkultūralizmas, multikultūralizmas ir interkultūralizmas“. Pranešėjo teigimu, kultūrinės įvairovės filosofinė problema iškylo, kai pripažįstamas kultūrų pasaulius atskleidžiančių kalbų pliuralizmas, kai kiekviena iš jų atitinka vieną kultūrą. Šis pripažinimas pusę amžiaus vyravo Vakarų filosofijoje, o nuo praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio yra susijęs su postmoderniaja filosofija, tačiau jo šaknys slypi ankstyvojo Heidegerio veikale „Būtis ir laikas“. Transkultūralizmą galima laikyti socialistiniu ir kairiosios pakraipos kultūrinės įvairovės problemos sprendimu: visos baigtinės kultūros susilies, ir ateityje bus viena kultūra, kurią sudarys visos skirtingos ir baigtinės praeities kultūros.

Dr. **Andrius Kulikauskas** (JAV, Lietuva) pristatė pranešimą „Dievo žodžio skaitymas ir rašymas: Biblijos laikų šiuolaikiškumas ir mūsų laikų biblijiškumas“. Pasak A. Kulikausko, šventraščių skaitymas ir rašymas yra vienas iš civilizacijų pagrindinių bruožų. Iš vienos pusės, jis pripažino, jog jam, kaip žmogui, kai kurie pasisakymai atrodo akivaizdžiai dieviškos kilmės. Juk kaip aš, žmogus, galėčiau kitam įsakyti, „Mylėk priešą“? Iš kitos pusės, tenka pastebėti, kad neužmirštami Pradžios knygos pasakojimai

apie Adomą ir Ievą, Nojaus arką, Abraomą ir Izaoką, Dešimt Dievo įsakymų ir kt. vis dėlto nėra legendos, o tėra potremtinės žydų bendruomenės sukurta literatūra. Juk Evangelija ir šv. Pauliaus laišakai remiasi šiais pasakojimais, o psalmės, kronikos bei Pranašų knygos jų visai nemini. Paminėta ir Kunigų knyga, kurioje smulkiai aprašomos neįtikėtinos apeigos, kaip puošniausiais rūbais apsirengę kunigai skerdžia aukas. Šioje knygoje visgi yra nuostabus 19-asis skyrius, kokie kunigai privalo būti tyrai dori. Visa knyga susiveda į dievišką priesaką, „Mylėk artimą, kaip save patį.“ Tai pavyzdys, kad nuoširdaus žmogaus širdingi prisigalvojimai gali prasiveržti iš žmoniško mąstymo ir pakilti į dievišką mąstymą. Pranešėjas siūlė taip naujom akim peržiūrėti Bibliją, kur joje žmogiškas ir kur dieviškas mąstymas.

Tatjana Solomonik-Pankrašova kalbėjo apie „Teurgiją senovės anglų „Boetijuje“. Pranešime dėmesys buvo sutelkiamas į Dionisijo Areopagito (ca. 650–725) aprašytą pakylėjimą dievybės link – *teurgiją* (gr. *θεουργία*), kurią inicijuoja Grožis kaip kontempliacijos objektas, suvokiamas per juslinius simbolius taip, kad Dionisijo estetinė pajauta tampa neatskiriama nuo epistemologijos. Dionisijo veikaluose išryškėja pamatinė simbolių interpretacijos ir paties interpretacijos metodo, vadinamosios Dionisijo Šventraščio hermeneutikos (angl. *Dionysian Biblical hermeneutics*), idėja: Dionisijui visa Kūrinija skelbia nematomo Dievo *teofaniją*, o kiekviena būtybė – simbolis, paaiškinantis Nepaaiškinamą. Pranešime buvo išsamiai aptariama simbolinė

1 Paul Rorem, *Pseudo-Dionysius. A Commentary on the Texts and an Introduction to Their Influence*. Oxford: Oxford University Press, 1993, p. 73.

Dionisijo hierarchijos refleksija senovės anglų *Boetijuje* – neoplatonikų idėjų permelkto Boetijaus *De consolazione Philosophiae* interpretacijoje. Straipsnio tikslas yra atskleisti Dionisijo teurgijos atspindžius senovės anglų *Boetijuje*.

Dr. **Andrius Tamoševičius** pristatė pranešimą „Post – fenomenologinis tiesioginės patirties tyrimas techno-globalaus pasaulio akivaizdoje: komparatyvistinė perspektyva“. Pranešimas buvo skirtas glaustai pristatyti post-fenomenologinę filosofiją, jos esminius, iš pragmatizmo bei fenomenologijos tradicijų išaugančius bei su šių dienų technomokslo šakomis susiliečiančius, principus. Šiame kontekste buvo sutelktas dėmesys į vėlyvąją M. Merleau-Ponty kūrybą ir jos įtaką pamatinėms post-fenomenologinėms idėjoms. Negana to, trumpai aptarus esminius Tiantai budizmo teiginius buvo atverta komparatyvistinė galimybė juos sugretinti su svarbiausiomis Merleau-Ponty tezėmis ir techno-globalaus pasaulio fone dar kartą apsvarstyti tiesioginės patirties reikšmę.

VU iranistikos ir islamo studijų lektorius **Algimantas Litvinas** kalbėjo apie „Egiptietę El Saadawi ir jos požiūrį į vyrų ir moterų nelygybę pomirtiniame pasaulyje“, apie vieną skyrių iš garsios Egipto feministės trijų dalių autobiografijos „Mano popieriai, mano gyvenimas“ („Awraqi... hayati“). Autorė (g. 1931), dar būdama jauna gydytoja netrukus po abiejų tėvų mirties parašė esė „Nėra mano motinai rojuje vietos“. Remdamasi hadisu – padavimu iš islamo pranašo Muhamado laikų, ji savo tekste samprotavo, kad jos tėvas, buvęs savo žmonai ištikimas ir miręs praėjus keliems mėnesiams po jos motinos mirties, anapusiniame gyvenime

tikriausiai nenorės žmonos pažinti. Šiame gyvenime buvo jai ištikimas ir vedė tik ją vieną, nepasinaudojęs islamo teisės teikiama galimybe vienu metu turėti kelias žmonas. Tuo tarpu vyriškių musulmonų po mirties laukia rojuje daugybė hurijų, skaisčių gražuolių. Apsakymą jauna rašytoja skaitė viename iš literatūros vakarų, kuriuos vakarais rengdavo savo privačios klinikos patalpose. Vakare dalyvavusieji literatūros žurnalų redaktoriai nematė galimybės tokį pasakojimą išspausdinti, tad autorė jį įtraukė į savo po keturiasdešimties metų parašytą autobiografiją.

Inga Laužonytė pristatė pranešimą „Metaforiškas Stasio Eidrigėvičiaus japonizmo įtakotas dailės pasaulis“. Pasak I. Laužonytės, Stasys Eidrigėvičius nevengia metaforų, kurios, suteikia dar jautriau ir paslaptingiau atskleisti sąmonės virpesius. Analizuodama Eidrigėvičius kūrybinį potencialą, pranešėja pastebėjo jo regimą intenciją, vaizduotės interpretaciją, sąmonės jausmą, unikalų mąstymą, galingą tikrovės suvokimą. Simboliniai vaizdiniai siejasi su tolimosios Japonijos ir archajiškais lietuviškais junginiais. Todėl daugiau ar mažiau kūriniuose randame senosios japonų ir lietuvių kultūrų pavyzdžių.

Paskutinė sesija skirta patiems jauniausiems pranešėjams. **Antanas Stančius** pristatė pranešimą „Senovės Mesopotamijos sodų ir vandens estetikos įtaka kraštovaizdžio architektūrai“, kuriame glaustai aptarė šio regiono landšaftinės estetikos savitumus lyginant su indų, kinų ir arabų-musulmoniškojo pasaulio landšaftinėmis ir vandens estetikos tradicijomis. **Balys Astrauskas** kalbėjo apie „Šiuolaikinę Kiniją prekariato (dagong) poezija iš komparatyvistinės

perspektyvos“. Remdamasis daugybės konkrečių reiškinių analizę, jis įtaigiai parodė, kaip nuožmi socialinė aplinka ir galingos marginalizavimo tendencijos stipriai paveikė meninių vaizdinių pasaulį, kuriame regimi saviti didingos kinų klasikinės poezijos tradicijos atgarsiai.

Alma Laužonytė pristatė temą „Vaizduotės gamyba: Georgo Orwello politinių ir Algio Uždavinio filosofinių požiūrių sąsajos“, kurioje remdamasi įvairių kūrybinės evoliucijos tarpinių tekstais, atskleidė maištingų Uždavinio vizijų sąsajas su vėlyvojo sovietmečio socialinio gyvenimo aktualijomis. **Valentinas Butanavičius** kalbėjo apie „Žaidimą kaip laisvės išraišką civilizacijos sklaidos labirintuose“, teig-

damas, kad žaidimas nėra „įprastinis“ ar „tikras“ gyvenimas. *Tai išėjimas iš tokio gyvenimo į laikiną sferą, kuri turi savitą paskirtį.* Net mažas vaikas puikiai supranta, kad jis – „tik taip tyčia“, kad tai – „tik žaidimas“. Tasai „tik žaidimas“ gali vykti labai rimtai, net su atsidavimu, pereinančiu į tikrą užsidegimą, kuris laikinai visiškai panaikina minėtąjį „tik“. **Dovydas Skarolskis** perskaitė pranešimą apie „Antireliginius ir sekuliarizacijos atspindžius juodajame metale“, kuriame aptarė šios muzikinės kultūros raidos tendencijas įvairiuose kraštuose ir parodė jų sąsajas su įvairiuose subkultūrose vykstančiais socialiniais ir kultūriniais procesais.

ONA GAIDAMAVIČIŪTĖ